
Avui, en aquesta jornada de la commemoració del cinquantenari de la mort de Francesc Maspons i Anglasesell, voldria fer una anàlisi de la situació en què es vivia al nostre país, quan se celebrà de manera mig clandestina el seu norantè aniversari, a patir dels informes localitzats a l'arxiu del Govern Civil fets per la policia i pels serveis d'informació del Movimiento.

Les notícies aparegudes a la premsa són de *La Vanguardia*, que es va fer ressò de l'homenatge que li va fer el 25 de gener de 1963 l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, llavors dita de Barcelona. Ell n'havia estat president del 1918 al 1920. Hi van ser presents Josep Pi i Sunyer, degà del Col·legi d'Advocats, el president de l'Audiència de Barcelona i l'auditor capità general de la IV regió militar. També trobem ressenyats al diari el llibre *L'home, la nació i l'estat*, editat per Llibres d'Aportació Catalana i que recull dins de les possibilitats de la censura el seu pensament sobre els drets de les nacionalitats a l'autodeterminació, dels anys que havia estat a la Societat de Nacions, i el llibre *Fonts del dret català*, editat per l'editorial Rafael Dalmau. Són les dues darreres aportacions al nostre dret i en defensa dels drets nacionals de Catalunya en un moment de ple domini del franquisme.

També trobem l'anunci de l'acte d'homenatge que organitzaren els Amics de la UNESCO al Col·legi de Farmàcia i que es va celebrar el 9 d'octubre.

Segons aquestes notes, sembla que l'homenatge es feia en una situació de normalitat, però això no era cert, com ens demostra el seguiment que en feren els serveis d'informació de la policia i el Movimiento en els informes que es conserven a l'arxiu del Govern Civil de Barcelona. Maspons era una persona *non grata* al règim, que el considerava un separatista, com veurem en els informes dels actes que seguien els serveis d'informació.

El 14 de març es va celebrar una conferència a Franciscàlia, que era considerat un dels centres catalanistes pel règim. En l'informe es fa una explicació de tot l'acte d'homenatge a Maspons i de la conferència que hi feu Miquel Coll i Alentorn, «Cataluña delante de Europa», que parlà del paper de Catalunya lligada a Europa, remarcant el sentit europeïsta i la vocació federalista de Catalunya. Maspons hi parlà del seu paper a la Societat de Nacions i en la tradició jurídica catalana, i remarcà que, a diferència de Castella, on les lleis les feia el rei, a Catalunya la llei la fa el costum.

Després es parla dels comentaris finals que es van fer des del públic. L'informe acaba dient que l'acte es clogué sense que «ni se pronunciaren palabras que hicieran referencia al régimen español».

L'altre acte del qual la policia va fer-ne el seguiment va ser l'homenatge popular que es va celebrar a la seva casa de Bigues i Riells. El primer informe és del Movimiento, del 8 d'abril, i s'hi informa que l'acte és promogut per l'Obra del Ballet Popular i l'Obra del Diccionari, que hi havia «la flor y la nata del separatismo» i que entre els convocants figuraven Josep Carner, Pau Casals i Josep Trueta.

Del mateix dia hi ha un informe dels serveis d'informació de la prefectura de policia de Barcelona on es diu que l'entitat que promou de fet l'acte és Òmnium Cultural i que ja amb l'aparició de l'entitat es va veure el risc que aquest acte es convertís en un focus perillós contra el règim. L'informe considera que s'utilitza el nom d'altres entitats per a l'organització d'un homenatge que té per a ells com a objectiu l'enaltiment de la «cosa de la patria catalana». I remarca com a prova la filiació política dels cent primers signants de la convocatòria de l'homenatge, que considera que tenien «antecedentes francamente separatistas o ultra-catalanistas». Fa una primera llista en la qual hi ha Joan Ainaud de Lasarte, Antoni Bergós, Maurici Serrahima, Pau Casals, Josep Trueta i Joan Triadú. Després inclou una llista de persones «con antecedentes catalanistas de diverso grado», amb l'abat Escarré, el pare Basili de Rubí, Pere Boigas, Josep Carner i Joan Miró, i al final hi ha una darrera llista que considera que «aun cuando son inegables las simpatías "regionalistas", la ideología política de las mismas, en unas no está bien determinada y en otras su grado de afeción al régimen es menos dudoso» i que inclou Josep Maria Pi Sunyer, Josep Maria Pona i Rius, Baltasar Porcelo i Marià Villangómez. L'informe finalitza indicant que també hi havia Pierre Rouquete, escriptor provençal amb simpaties per entitats «de tipo regionalista catalan».

El 18 d'abril els serveis d'informació del Movimiento van trametre una nota a la qual s'adjuntava el manifest que convocava l'homenatge, amb les primeres cent adhesions, i es fa constar que era «un folleto totalmente editado en catalán». Hi adjunten una còpia en castellà. A aquesta nota s'hi adjunta un informe sobre els principals signants de la convocatòria, dels quals remarquen dades biogràfiques i sobretot el seu pensament polític i l'opinió que en tenien. A Joan Ainaud de Lasarte li retreuen que s'ha negat, com a director del Museu d'Art de Catalunya, a retornar el retaule dels Consellers a l'Ajuntament, tot i que ho han demanat els regidors falangistes, «por maniobras subterráneas realizadas por los catalanistas». Al pare caputxí Basili de Rubí, director de la revista en català *Criterion*, li retreu la publicació d'un article «de un tal Bonet, a quien no le ha sucedido nada desagradable por esta causa», que consideren que va insultar l'exèrcit espanyol en dir que, després de tres segles de derrotes, va justificar la seva existència amb la «Cruzada de liberación». A Oriol Bohigas el considera «cautelaramente tendencioso» en els seus articles a *Serra d'Or*. No identifiquen qui pot ser el poeta Josep Carner, que diuen que és «otra persona sin importancia, cuya identidad no hemos logrado». Es tracta d'un error d'informació

d'aquell servei d'informació, que de simpatia no n'hi tenien cap. A Joaquim Carreras Artau li retreuen que havia estat regidor de Cultura de l'Ajuntament franquista de Barcelona, on diu que «realizó una funesta labor fortaleciendo la posición de ciertos funcionarios catalanistas emboscados». De Pau casals en diuen: «[...] violoncelista, pacifista teórico, pero práctico colaborador de las cuadrillas de asesinos denominadas "Brigadas Internacionales" a cuyo beneficio dió conciertos». A l'abat Escarré li retreuen la corona poètica a la Mare de Déu de Montserrat, per escrits d'exiliats i per l'enfrontament que van provocar les seves declaracions amb el governador Ace-do Colunga. En aquest informe es veu que les notes del Movimiento són molt més documentades i amb un contingut de crítica política més intens que no pas els informes de la policia.

Arran de la convocatòria, el governador va demanar a la policia els antecedents polítics de Maspons i el 19 d'abril es fa una nota que inclou la seva biografia: els seus estudis a Oñate, la seva estada a la Societat de Nacions, les obres jurídiques i la seva vida política. Hi fan constar que el 1960 havia signat una carta en la qual demanava l'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes, i de les conferències fetes a Franciscàlia diuen que sempre posa de manifest la seva posició «de catalanista intransigente, menospreciando cuanto no se relacionase con la Region Catalana a la que llama "País Catalán"». I destaquen que darrerament el promouen com a model de vida dedicada a la defensa dels drets de Catalunya. El consideren un home de bona conducta pública i privada, completament identificat amb el catalanisme actiu i per la seva edat «un símbolo del movimiento nacionalista catalán». Per a cloure la nota diuen que no constava que Maspons tingués antecedents dins dels arxius de la policia.

La policia no mantenia una actitud passiva davant de l'acte, sinó que va mirar de limitar-ne la difusió. Així, el 16 de maig de la delegació d'informació i turisme s'informa que el delegat tenia retingut un article titulat «Ciudadano catalán ejemplar» que es preveia publicar al *Diari de Barcelona* el diumenge següent per a difondre l'homenatge, i deien que tenien entès que a l'homenatge que es faria a Bigues hi assistiria l'abat de Montserrat, al qual entregarien un pergamí signat pels adherits a l'homenatge, i destacava que «cuyos nombres figurarán en catalán». La nota acaba dient que el delegat volia parlar de l'afer amb el governador, i això significa que el franquisme volia evitar que l'homenatge a Maspons tingués massa ressò popular, per a prevenir que es fes qualsevol mena d'acte catalanista al seu redós.

Els organitzadors van ser més actius en la difusió de notes i, així, el 20 de maig la Jefatura de Policía tramet un informe al qual s'adjunta un petit article publicat en algun periòdic amb una fotografia de Maspons anunciant l'homenatge que es faria el dimecres següent i on es parla de la seva persona i de l'homenatge publicat. L'informe diu que la nota havia estat publicada pel *Diari de Barcelona* el dia 18 i que el mateix dia la notícia s'havia donat per Ràdio Barcelona. Això origina una investigació, atès que no constava l'autorització de l'acte, on es diu que, parlant amb Joan Ballester de l'Obra del Diccionari (Alcover-Moll), que constava com a entitat organitzadora, els

va dir que havien demanat autorització a l'alcalde de Bigues i que la nota no l'havia passat ell, sinó que n'havia tramès a un periodista anomenat Opisso del setmanari *Destino*. Segueix informant que van parlar amb el periodista i aquest els va confirmar que havia rebut la nota i l'havia publicat a la revista perquè l'havia considerat interessant. També feren gestions a Ràdio Barcelona fins a esbrinar que la nota havia estat tramesa per Manuel Parés, membre de l'empresa de comunicació CIS, SA, qui va dir que ignorava si l'acte no estava autoritzat. L'informe es clou sentenciant que «todos los que intervienen en este homenaje son elementos netamente catalanistas».

En un altre informe manuscrit que consta a l'arxiu del Govern Civil s'informa que Manuel Parés també havia enviat una nota a Ràdio Nacional, persona que qualifica de catalanoseparatista.

Com solia fer la policia, el dia 22 de maig es fa un informe sobre l'obra del *Diccionari català-valencià-balear* on s'explica tot el procés d'elaboració del *Diccionari*, des de mossèn Alcover fins a Francesc de Borja Moll, de qui fan una descripció no gaire favorable i denigradora. Diuen: «Puede catalogarse al señor Moll, como nacionalista catalán, no como expresión de un sentimiento, si no como actividad preponderante, por cuanto ha hecho de esta actividad su forma de vida y a ella debe los ingresos que le permiten llevar el tren de vida que puede considerarse desahogado». Després valoren el caràcter del *Diccionari* dient que «no ha dado nunca muestra de responder a móviles de investigación científica, filológica o histórica, sino que obedece al plan de alcanzar una progresiva catalanización y a inculcar el sentimiento de nacionalidad catalana en todas aquellas tierras con el afán imperialista, aspiran a integrar en la imaginaria nacionalidad catalana». I remarquen que és Òmnium Cultural qui finança i vol donar un impuls definitiu al *Diccionari*. Al final diuen que l'obra del diccionari ha editat els fulletons amb la biografia de Maspons, en què destaca el seu paper a Ginebra en organismes sobre les minories nacionals.

El 25 de maig informa el servei d'informació del Movimiento de l'homenatge a Maspons que s'havia fet el dijous 23 de maig a Bigues, al qual assisteixen cinc-centes persones entre les quals hi ha «los elementos más destacados del separatismo catalán», que hi van anar amb deu autocars i diversos cotxes particulars. Ací es torna a veure una càrrega política més incisiva dels informes del Movimiento.

En un informe de la brigada d'informació de la policia fet el mateix dia es descriu tot l'acte, que presideixen l'abat de Montserrat i el president del CEC, Albert Mosella, i al qual assisteixen unes cinc-centes persones, que hi van en onze autocars i altres cotxes, i es fa una relació de com es va desenvolupar l'acte. Es diu que Josep Iglésies, de l'acadèmia de les bones lletres, es va referir a l'encíclica de Joan XXIII *Pacem in terris*, que en aquell moment era una referència per a la llibertat dels pobles i de la qual va dir que, amb un cert to irònic i de crítica al règim que l'informant no va copsar, si l'estat catòlic d'Espanya l'apliqués, Catalunya veuria acomplerts tots els seus anhels. Parla després de la intervenció de l'abat de Montserrat i sobre la de Maspons diu que aquest va dir que la seva vida s'havia limitat a ser fidel al lema dels Jocs Florals: «Fe, pàtria i amor». L'informant remarca de manera aparentment ingènua

que en l'acte s'havia expressat de forma «cortesa i cristiana» l'afany de llibertat que té el poble català, que aspira al que recull l'encíclica del Sant Pare sobre «las minorias políticas dentro de las naciones poderosas», i acaba conclouent que «[n]o se observó antes, durante y después del acto, ninguna exteriorización que pudiera considerarse subversiva». Això denota que poc havia entès del missatge que l'acte havia donat de reivindicació dels drets nacionals de Catalunya que Maspons havia defensat al llarg de la seva vida. Aquestes situacions es repeteixen en les actuacions de censura o dels informadors polítics, que moltes vegades no copsen la intenció de les paraules quan, en no poder parlar de manera oberta, s'utilitzen figures o subterfugis per a transmetre els missatges. En aquest cas, això es fa acollint-se al missatge de l'encíclica de Joan XXIII, amb referències a la democràcia i els drets dels pobles, referències que van impulsar el mateix abat Escarré a fer les declaracions al diari *Le Monde* uns mesos més tard, el desembre d'aquell any.

Hi ha un informe de la policia del dia 27 sobre el dinar que una part dels assistents a l'acte de la tarda a Bigues havien fet a Vic abans de l'acte. Es va fer al restaurant Can Ventura i fan constar que l'havien organitzat Joan Ballester i l'advocat Joaquim Oños, que consideraven un dels elements més catalanistes de la política catalanista de la ciutat. Es fa constar que no hi havia hagut intervencions polítiques i es remarca que el propietari del restaurant no havia demanat permís per a fer un dinar col·lectiu de 202 persones i que un 50% dels assistents eren dones. En aquell moment s'havia de demanar permís a les autoritats polítiques del règim per a fer qualsevol acte o reunió, ja que no eren permeses les reunions polítiques o els actes simplement culturals.

Totes aquestes informacions ens mostren que, si bé aparentment d'una manera general es reconeixia la vàlua de Maspons com a jurista eminent, i en aquest sentit se li va fer l'homenatge institucional de l'Acadèmia de Jurisprudència, al qual va assistir el mateix capità general, el règim no va poder impedir que se li fessin homenatges populars amb l'objectiu de remarcar la seva trajectòria de defensa dels drets jurídics i civils de Catalunya com a poble, al qual Maspons va dedicar tota la seva vida i que seguia mantenint als seus noranta anys, com va deixar palès en el llibret *L'home, la nació i l'estat*, on feu una síntesi del seu pensament i que publicà el mateix any Edicions d'Aportació Catalana, editorial fundada per Joan Ballester i Joan Fuster, que també va ser el principal impulsor de l'homenatge des de l'Obra del Diccionari, de la qual era delegat i impulsor a Barcelona, designat per Francesc de Borja Moll.

El colofó dels actes va ser la inauguració del monòlit que hi ha prop de la casa pairal de Maspons a Bigues i Riells, patrocinat pel Col·legi d'Advocats, que presidia Frederic Roda i Ventura; hi va intervenir l'Orfeó Atlàntida de Vic i va consistir en una missa presidida pel rector de la població, que era el poeta i activista cultural catalanista Pere Ribot.

Hem de remarcar que Maspons també havia estat un dels impulsors dels precedents de l'actual Societat Catalana d'Estudis Jurídics, la Societat Catalana d'Estu-

dis Econòmics i Socials, que va presidir entre 1955 i 1958, després de Lluís Duran i Ventosa, i que en el moment més fosc del franquisme pretenia des de l'IEC mantenir la flama de l'estudi i la reivindicació del nostre dret.

De fet, Maspons va recollir el testimoni del seu pare, Francesc Maspons i Labrós, membre actiu i escriptor de la Renaixença, juntament amb la seva germana Pilar Maspons i Labrós, autora de la primera novel·la de la literatura catalana escrita per una dona. Sens dubte aquell entorn va ser una influència decisiva perquè Francesc Maspons i Anglasell seguís aquest compromís amb el país des de la seva condició de jurista en defensa dels drets col·lectius de Catalunya com a nació, llegat que avui hem de destacar en la commemoració del cinquantenari de la seva mort, en un moment en què el debat que ell va intervenir de manera activa avui segueix essent ben viu i és el centre de la política catalana avui.

Josep Cruanyes i Tor
President de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics

Senyor president de la Comissió Jurídica Assessora, senyor director general de Dret i d'Entitats Jurídiques, senyor president de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, senyores i senyors.

En primer terme vull expressar, en nom propi i de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya que tinc l'honor de presidir, la meva felicitació a les entitats i persones físiques que han contribuït a l'organització d'aquest acte en homenatge a l'Excel·lentíssim Senyor Francesc de Paula Maspons i Anglasesell, en ocasió del cinquantè aniversari de la seva mort.

De l'àmplia i exemplar trajectòria personal de qui fou un gran jurista, un gran acadèmic i un home amb unes excel·lents condicions personals projectades en àmbits molts diversos, em limitaré a traçar-ne els aspectes jurídics i, més especialment, els que el relacionaren amb l'activitat acadèmica, car l'Acadèmia, en aquest cas com en molts d'altres, actua com a gresol on s'ajunten i es fonen els coneixements d'una persona i la seva transferència a la comunitat.

Ben jove ingressà a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Barcelona —així és com es deia aleshores—. De la seva prolongada i brillant vida acadèmica, m'aturaré en tres moments especialment significatius perquè en cadascun d'ells em sembla veure alguns trets remarcables de la seva vida i la seva obra.

a) Entre els anys 1917 i 1920 desenvolupà una àmplia i brillant trajectòria acadèmica coincident amb l'exercici de càrrecs directius a l'Acadèmia. Començà ostentant-ne la vicepresidència i el 30 de setembre de 1917 fou nomenat per a ocupar la vacant produïda arran de la mort de Prat de la Riba en la comissió codificadora del dret civil de Catalunya. En aquesta condició fou designat representant per a traslladar-se a Palma de Mallorca a fi de trobar unes línies d'anàlisi i unes respostes concordants referents als punts de dret comuns a les dues comunitats. En tornar, dictà dues conferències sobre la situació jurídica de les Balears.

D'entre els nombrosos treballs d'aquesta època vull destacar l'article «La costumbre en el régimen jurídico catalán», publicat a la *Revista de Derecho Privado* (t. IV, p. 161 i seg.). Per a Maspons, a Catalunya tot el sistema jurídic reposa en la sobirania que, des dels primers dies del seu naixement com a nació, van manifestar els catalans. L'instrument fonamental d'aquesta sobirania, quan no es disposava de

potestat legislativa, va ser i ha estat sempre el costum, la vigència del qual s'ha imposat fins i tot a la llei. Probablement encara avui podríem extreure moltes conclusions d'aquesta afirmació.

En la sessió inaugural del curs 1917-1918, celebrada el 27 de novembre de 1917, per impossibilitat del titular, Narcís Verdaguer i Callís, pronuncià el discurs inaugural, titulat «La reivindicació jurídica de Catalunya».

També d'aquest període és l'assemblea d'organització jurídica que fou convocada per la nostra Acadèmia amb l'objectiu de procedir a l'organització jurídica d'Espanya, tot assegurant el respecte de les diferents sensibilitats espirituals i jurídiques convivents en el seu territori, alhora que volia considerar les qüestions jurídiques que cadascun d'ells tenia plantejades. Fou Maspons, com a president accidental, qui convocà l'assemblea, i invità a participar-hi representants d'Aragó, Balears, el País Basc, Navarra, Galícia i València. Les reunions se celebraren els dies 2, 5 i 6 d'abril de 1918 amb un gran èxit de participació, tant d'acadèmics catalans com de representants dels altres territoris implicats. Entre les conclusions aprovades hi havia la defensa del respecte del règim jurídic peculiar de cada territori, que havia de ser propi i exclusiu, però sense trencar la deguda harmonia dins la unitat política de l'Estat espanyol. A més, s'aprovaren setze bases, més dues de transitòries, per a reconstruir la regulació de la vida jurídica espanyola. En elles es fixava la formació de comissions territorials representatives, encarregades de formular les regles del dret integrants del règim jurídic de cada territori.

En un altre camp, en aquest període es produí un debat sobre una matèria que té alguna cosa d'anècdota però molt de categoria. Com se sap, l'any 1917 es promulgà el *Codex iuris canonici*, que substituïa el dret canònic integrat en el *ius commune*, que, també com se sap, constituïa dret supletori a Catalunya. El problema consistia a determinar si era el nou codi o bé la legislació anterior la que havia de ser aplicada com a dret supletori a Catalunya. Sobre la base de l'opinió del pare Evangelista de Montagut i de figures com Guillem M. de Brocà i Josep Vilaseca i Magarre (aleshores degà del Col·legi d'Advocats de Barcelona), en data 7 de maig de 1918 l'Acadèmia emeté un dictamen en el qual es pronunciava clarament en favor de la tesi de la continuïtat del dret canònic històric com a dret supletori a Catalunya. Aquest criteri, en la fixació del qual es veu clarament la mà de Maspons, fou confirmat el 28 de maig següent per l'assemblea de la Mancomunitat de Catalunya. Posteriorment, en concret l'any 1956, Maspons publicà el llibre *El dret canònic, primer supletori català*.

El 31 de maig de 1918 Francesc Maspons fou elegit president de l'Acadèmia. La sessió inaugural del nou curs se celebrà el 16 de gener de 1919 i Maspons hi pronuncià el discurs inaugural, titulat «El fet de la reivindicació jurídica catalana». El 27 de maig de 1919 fou reelegit, si bé aquell any no se celebrà sessió inaugural, tal com diu la *Revista Jurídica de Catalunya*, «per raó de la anormalitat de les circumstàncies», expressió amb la qual sens dubte es feia referència a les fortes revoltes socials d'aquell any. En la sessió del 7 de febrer de 1920 el president Maspons explicà les vicissituds del seu viatge a Madrid per a entrevistar-se amb el president del Consell

de Ministres i amb el rei Alfons XIII. Amb el ministre de Gràcia i Justícia tractà especialment de la problemàtica suscitada per les sentències del Tribunal Suprem que substituïren el règim català de la successió intestada per les normes del Codi civil. Finalment, en data 29 de maig de 1920 cessà en el seu càrrec i va ser substituït per Joan Martí i Miralles.

D'aquest període jo destacaria la seva gran tasca en defensa —o reivindicació, com en deia ell— del dret de Catalunya. Fou una constant del *possibilisme* dels juristes catalans al llarg de tot el segle XIX i principis del XX i en aquesta labor tingué un paper essencial la nostra Acadèmia: la consideració del nostre dret com un sistema orgànic i harmònic que en cap cas podria veure's desnaturalitzat per la legislació d'un altre ens, fos principalment l'Estat espanyol o puntualment l'Església catòlica. A més, segons el seu criteri, les fonts materials del dret han de prevaler sobre les formals i, en conseqüència, la voluntat del poble i el costum —que n'és la seva manifestació— poden i han d'imposar-se sobre i contra la mateixa llei.

b) El segon període que s'ha de considerar és el relatiu a la vida acadèmica durant la Generalitat republicana, sota la presidència d'Amadeu Hurtado. En efecte, en la sessió del 6 de març de 1935, la Junta de Govern de l'Acadèmia va acordar la celebració d'unes sessions setmanals per a discutir diversos temes de dret públic. Era el moment en què la llei estatal de 2 de gener de 1935 havia suspès les activitats del Parlament català i havia modificat la constitució del Govern. I també era el moment en què es plantejava l'anunci d'una possible reforma constitucional.

Les qüestions sotmeses a debat foren, en concret:

I. Si es pot justificar amb alguna raó de Dret polític que els Estatuts d'Autonomia, promulgats i vigents d'acord amb la Constitució, poden ésser modificats o suspesos per una llei de les Corts fora del procediment i de les garanties que els propis Estatuts estableixen.

II. Si les lleis i la pràctica judicial en qüestions de Dret penal, estan d'acord amb la lletra i l'esperit de la Constitució sobre el problema de les jurisdiccions especials.

III. Si els termes de la Constitució referents a la legislació social, justifiquen o permeten que totes o alguna de les matèries jurídiques incloses fins ara en Codis i lleis de Dret civil es puguin considerar matèria de Dret social i si per aquest motiu, estan excloses de la competència dels Parlaments que no tinguin compreses entre llurs facultats legislatives les qüestions de dret social.

Se celebraren nou sessions, els dies 9, 16, 24 i 30 d'abril, 2, 14, 21 i 28 de maig i 4 de juny. Hi participaren nombrosos juristes: Amadeu Hurtado i Miró, Rafael Gay de Montellà, Josep Borrell i Sol, Lluís G. Clot i Junoy, Cristòfor Massó i Escofet, Ramon Delgar i Ventosa, Feliu Duran i Canyameres, Emili Colom i Segarra i Frederic Marimon i Grifell, que constituïen la Junta de Govern de l'Acadèmia; Rafael Closes i Cendra i Francesc Artigas i Castelltort, que al temps que eren membres de la Junta de Govern també actuaven de Ponents. En la presidència de les diverses

sessions acompanyaren la Junta: Antoni Par i Tusquets, degà del Col·legi de Notaris, Joan Moles i Ormella, degà accidental del Col·legi d'Advocats, i Pere Vergés i Moreu, degà del Col·legi de Procuradors. Hi participaren també Manuel Carrasco i Formiguera, Josep Roig i Bergadà, Ramon Noguer i Comet, Francesc Maspons i Anglasell, Josep Gassiot i Magret, Antoni de P. Danés i Casabosch, Joan Mon i Pascual, Joan Garriga i Massó, Ramon M. Roca Sastre, Jaume de Riba i d'Espanya i Joan Lluís Pujol i Font.

erS'aprovaren unes conclusions que, amb tots els materials (qüestions, intervencions en els debats i ponències), foren adreçades amb data 18 de juny al president del Consell de Ministres espanyol i al president de les Corts de la República. Posteriorment, però el mateix any 1935, l'Acadèmia n'edità el llibre, que es titula *Discussions sobre temes de dret públic*.

Maspons intervingué especialment en el tractament de la primera qüestió i també féu una important aportació a la tercera. Va sostenir que la Llei de 2 de gener de 1935 era inconstitucional, tant el seu text com —cosa que és més important— el seu esperit. I va estendre la seva crítica al procediment d'aprovació de la Constitució i l'Estatut. Unes paraules seves sobre el referèndum tenen una especial significació per a nosaltres en aquests dies. La seva opinió era que els estatuts en cap cas no poden ser modificats o suspesos per una llei de les Corts fora del procediment i de les garanties que els mateixos estatuts estableixen. Quant a la tercera qüestió, es manifestà en favor que les matèries que sempre havien estat compreses en el concepte de dret civil, com ho era la relativa als contractes de conreu, continuessin tenint aquesta condició per més que presentessin característiques protectores de determinades persones, la qual cosa no solament no és estranya, sinó que és pròpia del dret civil.

c) El tercer moment al qual vull al·ludir fa referència a l'activitat de Maspons una vegada tornat a Catalunya, després de la Guerra Civil.

En ocasió de la reestructuració de l'Acadèmia l'any 1954, en fou elegit membre de número juntament amb Anguera de Sojo, Bertran i Musitu, Borrell i Soler, Duran i Ventosa, Gay de Montellà, Gubern i Fàbregas, Massó i Escofet, Ripoll i Fortuño i Trias de Bes i Giró, per haver ostentat la condició d'acadèmics de mèrit amb anterioritat a la Guerra Civil i d'acord amb la reforma empresa per Hurtado, amb la previsió de constituir una Acadèmia amb un *numerus clausus* de trenta-cinc membres, seguint la tendència imperant. No deixaré de significar l'altura del gest, la generositat i la voluntat d'entroncar amb el passat que acreditaren els vint acadèmics que promogueren la restauració de l'Acadèmia i que incorporaren els deu acadèmics de mèrit vivents de l'etapa anterior a la Guerra Civil. Maspons no tingué ja, òbviament, la gran activitat que havia manifestat en els períodes anteriors. Nogensmenys, encara el 17 de gener de 1958 manifestà que s'havia adreçat a la Nunciatura del Vaticà a Madrid per a demanar un aclariment sobre l'abast de la nova demarcació eclesiàstica de la diòcesi de Girona i que la resposta havia estat que aquesta nova demarcació no tenia altra finalitat que la pastoral i no afectava, per tant, els assumptes civils.

L'Acadèmia tributà a Maspons, amb motiu del seu norantè aniversari, un homenatge en el qual fou nomenat president honorari, i també participà en altres actes d'homenatge que li foren dedicats.

Com a conclusió d'aquest recorregut indicaré que per a cobrir la vacant que deixà Maspons a la primeria de 1967 Josep-J. Pintó i Ruiz fou elegit president de la nostra Acadèmia, càrrec que va ocupar entre 1984 i 1988.

En aquest període, Maspons recollí el respecte i el reconeixement del seu mes-
tratge per part dels seus companys acadèmics i del conjunt dels juristes de Cata-
lunya, que veieren en la seva obra i la seva vida un exemple per imitar. Tant de
bo també nosaltres siguem uns lleials seguidors de la figura de Francesc de Paula
Maspons i Anglasell.

Moltes gràcies per la seva atenció.

Josep Delfi Guàrdia
President de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya

Com a president de la Comissió Jurídica Assessora de Catalunya em correspon cloure aquesta jornada d'estudis sobre Francesc Maspons i Anglasesell (1872-1966), que fou membre destacat de la Comissió des del 1932 fins al 1936, durant l'etapa republicana d'una institució catalana que aviat complirà vuitanta-cinc anys d'existència. Quan els organitzadors d'aquesta jornada es van posar en contacte amb mi per a tractar de la participació de la Comissió en l'homenatge a Maspons, els vaig dir que sí tot d'una pel fet d'haver-ne estat membre, naturalment. Ara bé, en el cas concret de Maspons hi havia dues circumstàncies que, com a jurista, feien especialment oportú recordar-lo en un moment com el present: d'una banda, el seu vot particular al Projecte de constitució de Catalunya preparada per la Comissió el desembre de 1932; de l'altra, els seus treballs sobre l'esperit del dret públic català, obra perdurable i de referència en defensa de la continuïtat jurídica de Catalunya com a nació.

Entre els treballs prelegislatius en matèria de dret públic elaborats per la Comissió i publicats en els dos volums d'avantprojectes de 1933 i 1934, destaca l'anomenada «Constitució interior», llei que amb el temps, i un cop aprovada, va ser coneguda com «l'Estatut interior» de Catalunya i va esdevenir una de les normes orgàniques importants de l'autogovern dels anys trenta, ja que va desenvolupar el potencial de l'Estatut. Per aquest motiu, la seva gestació no va estar exempta de debat i àdhuc de polèmica. Cal recordar que la Generalitat va ser restaurada arran de la proclamació de l'Estat català per Francesc Macià el 14 d'abril, i com a conseqüència d'aquesta proclamació i declaració de sobirania, Maspons va emetre un conegut dictamen jurídic¹ sobre la posició jurídica de la Generalitat restaurada, que encara ara té molt d'interès. De fet, l'ús del terme *restauració* per a referir-se a l'organització de l'autogovern amb la institució de la Generalitat té una profunda càrrega simbòlica. L'Estat espanyol va restablir la Generalitat, mantinguda a l'exili, l'any 1978, i va assumir la restauració produïda el 1931 de la institució suprimida el 1714. Aquest fet donà peu a Maspons per a considerar que la sobirania immanent a la nació catalana,

1. Publicat dins l'obra col·lectiva *República catalana, Generalitat de Catalunya i República espanyola. A l'entorn de «La Generalitat de Catalunya i la República Espanyola» de Francesc Maspons i Anglasesell*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2006.

perduda per una derrota militar iniqua, s'havia recuperat. En aquest estat de coses, Maspons es va oposar a l'ús del terme *constitució* per a referir-se a la llei que organitzava els poders de la Generalitat com a regió autònoma dins de l'Estat integral que establí la Constitució republicana de 1931. En el conegut vot particular al Projecte de llei, Maspons fonamentava l'oposició a aquest terme en el fet que només tenen constitució els estats sobirans que no coneixen autoritat estatal superior, la qual cosa no succeïa a Catalunya. En paraules seves: «No és possible una Constitució catalana, perquè, en dret públic, donar-se una constitució és el contrari de complir una llei ineludible, o estar subjecte a altra constitució imposada per una llei o estatut superior. [...] Una autonomia no és un règim que reconegui a un territori personalitat diversa de la de l'Estat que li concedeix; i si un territori no té personalitat pròpia, diferenciada de tota altra, no es pot constituir, perquè ja el constitueix la Constitució de l'Estat del qual és part. [...] Estatut autonòmic i constitució són dues coses incompatibles, i, essent, legalment, Catalunya una simple regió autònoma de l'Estat espanyol, amb Estatut, no pot tenir constitució pròpia». En aquestes consideracions ressonava l'agra experiència del contingut final de l'Estatut aprovat per les Corts de la República, que diferia substancialment del plebiscitat pel poble de Catalunya en el referèndum de 2 d'agost de 1932 i que posava cruament en relleu que la sobirania, la capacitat per a decidir l'autogovern de Catalunya, no residia en els catalans, sinó en els poders de l'Estat.

L'elaboració de l'Estatut interior va donar lloc a tot tipus d'opinions i de controvèrsies polítiques. Pel que fa a la contribució de Maspons, queda recollida fonamentalment en aquest vot particular, que analitza d'una manera concloent què signifiquen les idees d'autonomia, federalisme, sobirania i independència de les nacions. En la figura de Maspons, però, aquells dies del final de l'any 1932 i el principi del 1933 coincidien les condicions de jurista amb prestigi i trajectòria reconeguts, membre de la Comissió Jurídica Assessora i diputat al Parlament de Catalunya. El diari *La Publicitat* va publicar l'entrevista, sota el títol «El senyor Maspons i Anglèsell fa la crítica de l'avantprojecte de Constitució», que li va fer el periodista manresà Josep M. Planes, que va ser assassinat el 1936 en ocasió de la denúncia dels autors de l'assassinat dels germans Miquel i Josep Badia. En el mateix davantal del diari d'aquell dimarts 24 de gener de 1933 en què es recull l'entrevista, es fa referència a la primera crisi del Govern de Catalunya presidit per Francesc Macià, amb la dimissió de diversos consellers, i s'hi insereixen les declaracions de Maspons, que més de vuitanta anys després és oportú tenir en compte: «El que ens cal és organitzar ràpidament i bé totes les nostres atribucions i treballar de ferm. Aquesta etapa d'organització estarà caracteritzada pel conflicte de les realitats que no encaixaran amb la llei. L'Estatut, a dintre, no hi té res. El Parlament haurà d'interpretar-lo d'una manera netament catalana. Les dificultats que s'acosten són greus. Convé, més que mai, una gran compenetració de tots els catalans. És l'hora d'evitar possibles divergències; no és hora de donar pa als peixos. Les nostres lleis han de tenir una gran modernitat [...]. Cal pensar que estem en 1933, i que en les nostres institucions hi tenim moltes

coses que encaixen perfectament amb les constitucions més avançades. Algunes són, avui encara, un ideal de tot el món. Catalunya ha estat sempre una terra de llibertat».

Aquesta expressió de «donar pa als peixos» pot resultar enigmàtica tants anys després, però les reflexions de Maspons en aquest article sobre el Projecte de constitució interior, sobre la idea d'autogovern i sobre la manera estratègica d'organitzar les institucions pròpies, són especialment d'actualitat en el moment present i també deu anys després de l'aprovació de l'Estatut de 2006. Aquest va ser un projecte de norma cabdal per a l'autogovern, de gestió molt dilatada en el temps i de contingut molt extens i detallat, fins al punt que també va ser titllat de «pseudo» o «quasi» Constitució catalana, atès que desbordava la Constitució estatal, o la modificava per un procediment que no era l'adequat. En tot cas, les reflexions sobre la unitat d'acció, el temps d'elaboració de les normes constituents i el contingut i el caràcter d'aquestes són sempre rellevants. Actualment ressonen encara les frases que parlen del «conflicte de les realitats que no encaixaran amb la llei» i de «les dificultats que s'acosten són greus» en definir el moment d'establiment de l'organització del nou autogovern.

En l'entrevista, al final Maspons afirma que Catalunya ha estat sempre una terra de llibertat. En el seu vot particular del 21 de desembre de 1932 invoca també el règim jurídic de Catalunya anterior a l'11 de setembre de 1714. Aquestes dues idees, la de la sobirania de la nació catalana i la d'un dret propi amb caràcter diferenciat, són presents en l'obra de Maspons i es van concretar en la seva extensa i diversificada producció bibliogràfica. Maspons, avui dia, podria ser qualificat d'irredemptista, ja que no va renunciar mai a la identitat i la sobirania de la nació catalana. Aquesta manca de renúncia al que ell creia que definia la posició de Catalunya en el món, i que sovint lliga amb la idea de progrés i de modernitat del dret català, ha tingut continuïtat al cap dels anys.

Francesc Maspons i Anglasesell tingué una vida molt llarga. Nascut el 1872 i mort el 1966, visqué noranta-quatre anys, amb dues autonomies i dues dictadures pel mig. La vida de Maspons representa la trajectòria de la resistència i la renaixença del dret català, que ha donat fruit però que encara té molt per a fer per aconseguir la plenitud que ell desitjava. Maspons va conèixer en vida l'entrada en vigor de la Llei d'enjudiciament civil de 1881 i del Codi civil espanyol de 1889, amb el moviment de rebuig que generà per part dels juristes catalans, juntament amb la jurisprudència adversa del Tribunal Suprem, que desconeixia la vigència i la integritat del dret català i que volia reduir-lo a una mera especialitat apendicular. Però també va conèixer l'obra de la Mancomunitat de Catalunya, el Projecte d'estatut d'autonomia de 1919, els Fets de Prats de Molló de 1926, la Constitució provisional de la República catalana, dita «de l'Havana», de 1928, i el 14 d'abril de 1931, amb les lleis posteriors aprovades pel Parlament sobre la base dels projectes de la Comissió Jurídica Assessora. Maspons va participar en les quatre comissions del dret català del segle xx. Primer va ser la Comissió de l'Apèndix Català al Codi civil, posteriorment dirigí l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat, després fou membre de la

Comissió Jurídica Assessora i, finalment, formà part de la Comissió de Juristes Catalans que van preparar la Compilació de 1960. Però, juntament amb aquesta presència activa en les institucions que han treballat pel dret català, la seva obra extensa i heterodoxa ha quedat per a les generacions de juristes posteriors disconformes amb un estat de coses indigne per al dret català i que calia capgirar, sovint en moments de desesperança. Potser un dels millors homenatges a Maspons és que el Codi civil de Catalunya reculli dos dels principis que ell sempre va propugnar com a definidors de l'esperit jurídic català, el de *llibertat civil* i el d'*equitat*, que són ara en els articles 111-6 i 111-9 CCCat.

La vida de Maspons i Anglasesell fineix el 1966, en un moment en què el dret català, renovat als anys trenta i esclafat de nou l'any 1939, torna a revifar moderadament amb l'aprovació de la Compilació de 1960 i en què noves generacions de juristes del país reprenen l'estudi de les institucions jurídiques pròpies. Maspons acabà els seus dies de vida intensa a les portes d'un moment que marcà la recuperació definitiva del dret català: el de la preparació i celebració del II Congrés Jurídic Català l'any 1971. Maspons sobrevisqué fins aleshores per a passar el testimoni de la dignitat i la pervivència del dret català a les generacions futures de juristes de Catalunya; juristes que avui som aquí, en aquest acte de record i homenatge d'un dels nostres grans juristes a la seu de la Comissió Jurídica Assessora, corporació de la qual fou membre i que actualment exerceix les funcions de Consell d'Estat de Catalunya.

Albert Lamarca i Marquès
President de la Comissió Jurídica Assessora de Catalunya